

ეკონომიკის მნიშვნელობა და მისი როლი საზოგადოების ცხოვრებაში

The importance of economics and its role in the life of society

მთვარისა თანანაშვილი - ასოცირებული პროფესორი, საქართველოს

ტექნიკური უნივერსიტეტი

მაია კილაძე - ასოცირებული პროფესორი, საქართველოს

ტექნიკური უნივერსიტეტი

Mtvarisa Tananashvili - Associate Professor, Georgian Technical University

Maya Kiladze - Associate Professor, Georgian Technical University

ანოტაცია. სტატიაში განხილულია ეკონომიკის როლი საზოგადოების ცხოვრებაში. მისი გაგება ხალხს აძლევს არჩევანის გაკეთების საშუალებას ეკონომიკურ და სოციალურ სფეროებში და ეს ხელს უწყობს საზოგადოებასა და ხალხს შორის კონფლიქტების თავიდან აცილებას. აქედან გამომდინარე, შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ ადამიანისთვის ეკონომიკის როლი არის მისი ცხოვრების ძირითადი საფუძველი. ამავე დროს, ეკონომიკის მთავარი ფუნქციაა მუდმივად შექმნას სარგებელი, რომელიც აუცილებელია ადამიანის სიცოცხლისთვის. ეკონომიკა თანამედროვე სამეცნიერო და ტექნიკური პროგრესის საფუძველია, რადგან ახალი იდეები იზადება ეკონომიკური პრობლემების გადაჭრის პროცესში, რაც უზრუნველყოფს ადამიანის და საზოგადოების სიცოცხლის ხანგრძლივობას და განვითარებას.

საკვანძო სიტყვები: საზოგადოების ეკონომიკური ცხოვრება, ეკონომიკური განვითარება, ეკონომიკა, ცხოვრების დონე, საბაზრო ეკონომიკა, საზოგადოებრივი ცხოვრება, ეკონომიკური ცხოვრება, მთლიანი ეროვნული შემოსავალი.

Abstract. Aspects chosen by us clearly show that the role of economics in society is very important, and its understanding gives to people to make choices in the economic and social fields, and it helps to avoid conflicts between society and people. Therefore, we can conclude that the role of economics for man is the basic foundation of all human life. At the same time, the main function of the economy is to continually create the benefits that are essential to human life. Economics is the basis of modern scientific and technical progress, as new ideas are born in the process of solving economic problems that ensure the viability and development of man and society.

Keywords: economic life of society, economic development, economy, standard of living, market economy, public life, economic life, gross national income.

შესავალი. ეკონომიკა ყოველთვის იყო ადამიანისა და საზოგადოების ცხოვრების განუყოფელი ნაწილი. დედამიწაზე ადამიანთა გაჩენის

დღიდანვე ჩამოყალიბდა ეკონომიკური ურთიერთობები, ადამიანი განსხვავდება სხვა ცოცხალი არსებისგან იმით, რომ მას აქვს უნარი გამოიყენოს და შეცვალოს სამყარო თავისი მოთხოვნილებების შესაბამისა. ეკონომიკური საქმიანობისას ადამიანი აფართოებს თავის მსოფლმხედველობას, ზრდის თავისი ცოდნის დონეს და კვალიფიკაციას, ყალიბდება სპეციალისტად, პიროვნებად, თვითრეალიზდება და იღებს საზოგადოებრივ აღიარებას. ამრიგად ეკონომიკური სფერო დაკავშირებულია არა მარტო არსებობის მატერიალური საფუძვლების უზრუნველყოფასთან, არამედ იგი არის შემოქმედების სულიერი და სოციალური განვითარების წყარი. ეკონომიკა თავის მხრივ წარმოადგენს რთულ და ყოვლისმომცვე ორგანიზმს, რომელიც უზრუნველყოფს თითოეული ადამიანის სიცოცხლის უნარიანობას და განვითარებას მთლიანად.

ხშირად როდესაც სიტყვა „ეკონომიკას“ ხმარობენ, ადამიანს მაშინვე რიცხვები, ფორმულები და ცხრილები წარმოუდგება გონებაში. თუმცა „ეკონომიკა“ ბევრად უფრო მარტივი ცნებაა, იგი ბერძნული სიტყვაა და ნიშნავს საოჯახო მეურნეობის მართვას. დღეს ის შედარებით ფართო დატვირთვითაა და ნიშნავს საქმიან ურთიერთობებს, გაცვლას, სპეციალიზაციას და სხვა.

ისმის კითხვა შესაძლებელია თუ არა საზოგადოების სრულყოფილი განვითარება ეკონომიკის გარეშე და შეუძლიათ თუ არა მათ ერთმანეთის გარეშე არსებობა?

ძირითადი ტექსტი. საზოგადოების ეკონომიკური ცხოვრება მრავალმხრივია და შეისწავლება სხვადასხვა ეკონომიკური მეცნიერებებით. ამ შემთხვევაში ჩვენ უფრო მეტად გვაინტერესებს მისი ისეთი მხარეები როგორიცაა საზოგადოების ცხოვრების შედარება მის ეკონომიკურ განვითარებასთან, ეკონომიკის ზემოქმედება საზოგადოებრივ ცხოვრებაზე, ეკონომიკური ცხოვრების ძირითადი გამოვლინებები, ეკონომიკის კავშირი საზოგადოებრივი ცხოვრების სხვა მხარეებთან.

ადამიანები ეკონომიკის შესახებ იგებენ ადრეულ ასაკიდანვე. ისინი აცნობიერებენ იმას, რომ არის მრავალი ნივთი, რომელიც მათ უნდათ რომ შეიძინონ, მაგრამ ყოვეთვის ეს არ შეუძლიათ სამომხმარებლო უნარის გამო. ადრეული დროიდან საზოგადოება და ეკონომიკა მჭიდროდ იყო ერთმანეთთან დაკავშირებული. ეკონომიკური ცხოვრება განიცდიდა

საზოგადოებრივი ცხოვრების ყველა მხარის ზეგავლენას (სოციალური, პოლიტიკური, სულიერი). ამ დასკვნას ამყარებს შემდეგი:

- ✓ საზოგადოების არსებობა შეუძლებელია მატერიალური სარგებლის წარმოების გარეშე;
- ✓ საზოგადოებრივი წარმოება და პირველ ყოვლისა არსებული შრომის საზოგადოებრივი დანაწილება და საკუთრებისადმი მიდგომა განსაზღვრავენ მის სოციალური სტრუქტურის გამოვლინებასა და განვითარებას;
- ✓ ეკონომიკური ურთიერთობები აქტიურად ზემოქმედებენ საზოგადოების პოლიტიკურ ცხოვრებაზე. ეკონომიკურად გაბატონებული ჯგუფები როგორც წესი მიისწრაფიან ზემოქმედება მოახდინონ სახელმწიფო აპარატის მუშაობაზე, პოლიტიკური პარტიების მიმართულებებზე და სხვა;
- ✓ წარმოების პროცესში იქმნება აუცილებელი მატერიალური პირობები.

საზოგადოების სულიერი მოთხოვნის განვითარებისათვის (ბიბლიოთეკების, თეატრების შენობები, მოწყობილობები წიგნების, გაზეთების გამოსაცემად და ა. შ). ცხადია რომ ერთ სფეროში ცვლილება გამოიწვევს ცვლილებას მეორეში, ეს კი ნიშნავს, რომ ერთი სფეროს სრულფასოვანი არსებობა შეუძლებელია მეორის გარეშე;

ეკონომიკა სამეურნეო სისტემაა, რომელიც უზრუნველყოფს საზოგადოებისა და ადამიანთა მოთხოვნილებების დაკმაყოფილებას ცხოვრებისათვის აუცილებელი სარგებლის შექმნითა და გამოყენებით. პრობლემა, რომელიც დაკავშირებულია ადამიანთა მრავალრიცხოვანი და მუდმივად მზარდი მოთხოვნილების დაკმაყოფილებასთან ყოველთვის არსებობდა, მაგრამ ეკონომიკის ცოდნის გარეშე ამ პრობლემების რეგულირება შეუძლებელია რესურსების შეზღუდვის გამო. ეს ამართლებს ეკონომიკის ინტენსიური გზით განვითარებას, რაც გულისხმობს რესურსების რაციონალურად და ეფექტიანად გამოყენებას. ამის საფუძველზე ადამიანმა უნდა გადაამუშაოს არსებული რესურსები ისე, რომ ნაკლები დანახარჯებით მიღებულ იქნეს მაქსიმალური შედეგი.

ეკონომიკის მთავარი საკითხია რა, როგორ და რისთვის ვაწარმოთ. სხვადასხვა ეკონომიკური სისტემები მათ სხვადასხვანაირად წყვეტენ. ამისდა მიუხედავად ისინი იყოფიან ოთხ ტიპად: ტრადიციული,

ცენტრალიზებული (ადმინისტრაციულ-მბრძანებლური), საბაზრო და შერეული.

საზოგადოების ეკონომიკური ცხოვრების მნიშვნელოვან მაჩვენებელს და შედეგს წარმოადგენს მისი წევრების ცხოვრების დონე, რომლის ქვეშაც იგულისხმება მოსახლეობის უზრუნველყოფის დონე საქონლით მომსახურებითა და ცხოვრების პირობებით. გაეროს ექსპერტების აზრით ცხოვრების დონეს ახასიათებს ისეთი მნიშვნელოვანი მაჩვენებელი, როგორიცაა ადამიანის განვითარების ინდექსი (აგი). იგი წარმოადგენს ადამიანის განვითარების მთლიან მაჩვენებელს ამა თუ იმ ქვეყანაში და ამიტომ მას იყენებენ ზოგჯერ ისეთი ცნებების სინონიმებად როგორიცაა „ცხოვრების ხარისხი“ ან „ცხოვრების დონე“. იგი განსაზღვრავს ქვეყნის მიღწევას ადამიანთა ჯანმრთელობის მდგომარეობის მხრივ, განათლების, ფაქტიური შემოსავლების მიხედვით. ისინი სამი ძირითადი მიმართულებით ფასდება და გააჩნიათ თავიანთი ინდექსები:

1. ცხოვრების მოსალოდნელი ხანგრძლივობის ინდექსი - ჯანმრთელობა და სიცოცხლის ხანგრძლივობა, რომელიც იზომება სიცოცხლის უნარიანობის საშუალო ხანგრძლივობით;
2. განათლების ინდექსი - განათლებასთან მიწვდომა, რომელიც იზომება სკოლის ასაკისა და ზრდასრული მოსახლეობის სწავლის საშუალო ხანგრძლივობით;
3. მთლიანი ეროვნული შემოსავლის ინდექსი - ცხოვრების დონე, რომელიც იზომება ერთ სულ მოსახლეზე მთლიანი ეროვნული შემოსავლის მიხედვით აშშ დოლარებში.

სახელმწიფოს კეთილდღეობის დონე ბევრადაა დამოკიდებული ეკონომიკური მექანიზმების სრულყოფაზე. ასეთ მექანიზმებს მიეკუთვნება ჩვენთვის უკვე ცნობილი საზოგადოებრივი დანაწილება, სპეციალიზაცია და ვაჭრობა. ისინი ქმნიან პირობებს რათა მომუშავეებმა მიაღწიონ მაღალ შრომის ნაყოფიერებას და შესაძლებლობას აძლევენ მწარმოებლებს ურთიერთსარგებლობის საფუძველზე შრომის შედეგების გასაუმჯობესებლად ადამიანთა კეთილდღეობის დონის უზრუნველყოფისათვის. ეკონომიკური მნიშვნელობა შეიძლება გავიგოთ თუ შევადარებთ ნატურალური მეურნეობისა (აფრიკის, ლათინური ამერიკის მოსახლეობა) და სასაქონლო მეურნეობის საზოგადოების ცხოვრების დონეს.

მსოფლიოს ქვეყნების ცხოვრების დონის მიხედვით ყველაზე მაღალი ცხოვრების დონეა ნორვეგიაში. გავანალიზეთ ქვეყნების ცხოვრების დონე რამოდენიმე მაჩვენებლის მიხედვით. ისეთი როგორიცაა ეკონომიკა (ე), მართვა (მ), პიროვნების თავისუფლება (პთ), მეწარმეობა და ინოვაცია (მი), განათლება (გ), უსაფთხოება (უ), სოციალური კაპიტალი (სკ).

ეკონომიკის დაბალი ეფექტიანობის მიზეზები შეიძლება იყოს მოძველებული ტექნოლოგიების გამოყენება, კადრების დაბალი კვალიფიკაცია, ბუნებრივი სიმდიდრის არაყიარათიანად ხარჯვა და სხვა. ეკონომიკური განვითარების დაბალი დონე იწვევს მოხმარების შემცირებას: მეტი რომ მოვიხმაროთ მეტი უნდა ვაწარმოოთ. ამრიგად, ეკონომიკური განვითარების დონე პირდაპირ მოქმედებს ქვეყნის ცხოვრების დონეზე.

მოხმარების მინიმალურ დონეს განსაზღვრავს ისეთი მაჩვენებელი როგორიცაა: სიღარიბე. სიღარიბის დონეს უწოდებენ ნორმატიულად დადგენილ ფულადი შემოსავლების დონეს გარკვეული პერიოდის განმავლობაში, რომელიც უზრუნველყოფს მის ფიზიკურ (ფიზიოლოგიურ), სასიცოცხლო მინიმუმს. სიღარიბის დონე სხვადასხვა ქვეყანაში სხვადასხვაა. როგორც წესი რამდენადაც მდიდარია ქვეყანა მით უფრო მაღალია მათში სიღარიბის ნიშნები. მაგალითად მსოფლიო ბანკმა დაადგინა სიღარიბის შემდეგი კრიტერიუმები: განვითარებადი ქვეყნებისათვის 1 აშშ დოლარი ერთ ადამიანზე დღეში; აღმოსავლეთ ევროპისა და დსთ-ს ქვეყნებისათვის 4 დოლარი, საბაზრო ეკონომიკის სამრეწველო განვითარებული ქვეყნებისათვის 14,4 დოლარი.

სხვადასხვა სოციალური ჯგუფების ინტერესები სხვადასხვაა და ხშირად ერთმანეთს უპირისპირდებიან. საზოგადოების სოციალური დაყოფა ამწვავებს სხვადასხვა სოციალური ჯგუფების ინტერესებს, მათ შორის ეკონომიკურსაც. ამრიგად თანამედროვე საზოგადოებაში არის ამ ინტერესების შეთანხმების პრობლემა.

საზოგადოების ეკონომიკური ცხოვრების მონაწილეთა სხვადასხვა ინტერესების შეთანხმება მეტად აქტუალურია. ამიტომ ეკონომიკურმა და სოციალურმა სფეროებმა უნდა შეავსონ და მხარი დაუჭირონ ერთმანეთს. აუცილებელია თვალყურის მიდევნება თანამედროვე სოციალური და ეკონომიკური პოლიტიკისადმი, გამოყენებულ უნდა იქნეს ინტერესების ცოდნა, სხვადასხვა სოციალურ-პროფესიული ჯგუფების მოთხოვნები და მათი რეალიზაციის შესაძლებლობები თანამედროვე ეკონომიკურ

პირობებში, ქვეყანაში ეკონომიკური გარდაქმნების დადებითი და უარყოფითი შედეგების ანალიზის მცდელობა და ცივილიზებული ფორმების მოძიება.

ვნახოთ თუ როგორ მოქმედებს საზოგადოების ეკონომიკურ განვითარებაზე მისი მთავარი პოლიტიკური ინსტიტუტი -სახელმწიფო. ყოველი სახელმწიფო აწყდება ასეთი განვითარების საუკეთესო არჩევანის პრობლემას. სახელმწიფოს ერთ-ერთი საზოგადოებრივი ფუნქცია- ეკონომიკური განვითარებისთვის არსებული შესაძლებლობების გამოყენებაა.

საბაზრო ეკონომიკაში სახელმწიფოს მთავარი ფუნქციაა საბაზრო ძალების მოქმედების შემსუბუქება და სტიმულირება სახელმწიფო პოლიტიკის ღონისძიებებით. სახელმწიფოს ერთ-ერთი საზოგადოებრივი ფუნქციაა - ეკონომიკური განვითარებისთვის არსებული შესაძლებლობების გამოყენება. საბაზრო ეკონომიკის მნიშვნელოვანი პირობაა ისეთი პოლიტიკური მიზნების რეალიზაცია როგორიცაა საზოგადოების თავისუფალი განვითარება, სამართლებრივი წესი, შიგა და გარე უსაფრთხოება.

საზოგადოების თავისუფალ განვითარებაში იგულისხმება როგორც სოციალური, ისე ეკონომიკური კატეგორია. რაც უფრო დაფასებულია საზოგადოებაში ადამიანის თავისუფლება, მით უფრო მნიშვნელოვნად აღიქმება სახელმწიფო ეკონომიკური თავისუფლება. სახელმწიფო დაინტერესებას უზრუნველყოს ეკონომიკური საქმიანობის სამართლებრივი საიმედოობა, რომ გამოიყენოს მისი შედეგები. სამართლებრივი წესის შემოღება გულისხმობს პირველ ყოვლისა კანონების დახმარებას საკუთრებასა და მის დაცვაზე, მეწარმეთა თავისუფალ საქმიანობაზე, სამეურნეო ხელშეკრულების სისტემაზე. საზოგადოების ეკონომიკურ ცხოვრებაზე გავლენას ახდენს აგრეთვე სხვადასხვა პარტიები და გაერთიანებები.

საბაზრო ეკონომიკა როგორც სამეურნეო ურთიერთობების ორგანიზაციის ხერხი მიმართულია შექმნას ბუნებრივი ფუნქციონირების პირობები სამართლებრივი სახელმწიფოს ფარგლებში. მაგალითად, მეწარმეობა საჭიროა დაწყებულ იქნას საბაზრო ეკონომიკაში მაშინ როცა ცნობილია „თამაშის წესები“, ანუ როცა ცნობილმა კანონებმა უნდა იმოქმედოს. ეკონომიკის ისეთი მნიშვნელოვანი საკითხები, როგორც

გადასახადების დაგეგმვა, ქონების დაცვის კანონები, დადგენილებები, რომლებიც არეგულირებენ სამუშაოს მომცემსა და დაქირავებულ მომუშავეთა ურთიერთობებს ღიად უნდა იქნეს განხილული სხვა მხარეთა აზრის გათვალისწინებით.

ვითარდებოდა რა ეკონომიკა მოდიფიცირებულ იქნა თვით საზოგადოების რეალიზაციის არე. მაგალითად, პირველი ნეოლითური რევოლუციის დროს შესაძლებელი გახდა მწარმოებელი მეურნეობის გამოჩენა და შესაბამის ცხოვრების წესზე გადასვლა. ამან გამოიწვია მოსახლეობის რიცხვის ზრდა; მოხდა ე. წ. პირველი დემოგრაფიული აფეთქება - დედამიწის ზრდის ტემპი გაიზარდა ორჯერ. წარმოება ამ მომენტისათვის ინდუსტრიამდელ სტადიამდე. წარმოება ამ მომენტისათვის ინდუსტრიულ სტადიამდე ხასიათდებოდა სოფლის მეურნეობის უპირატესი განვითარებით, ხელის შრომის გამოყენებით და წარმოების, ორგანიზაციის პრიმიტიული ფორმებით. ასეთი წარმოება ახლაც ტიპურია აფრიკის ზოგიერთი ქვეყნისათვის (გვინეა, სენეგალი და სხვა), მეორე სამრეწველო რევოლუცია მოდის XVIII ს-ს მეორე ნახევარსა და XIX -ს -60 წ.წ. მას უწოდებენ სამრეწველოს, რადგანაც ასეთი რევოლუციის შინაარსი იყო სამრეწველო გარდაქმნა - ხელით შრომიდან სამანქანო შრომაზე გადასვლა. დღეისთვის წარმოების მთავარი სფეროა მანქანათმშენებლობა, ხოლო მოსახლეობის ძირითადი მასა დასაქმებულია მრეწველობაში და ცხოვრობს ქალაქში. ეკონომიკის განვითარების ამ სტადიით, რომელიც იწოდება ინდუსტრიულად დაკავშირებულია მეორე დემოგრაფიულ აფეთქებასთან, რომლის დროსაც პლანეტის მოსახლეობა გაიზარდა თითქმის 7-ჯერ. თუმცა ინდუსტრიული ეკონომიკის მიღწევები არ უნდა იყოს საკმარისი ინდუსტრიულად განვითარებადი ქვეყნების მოსახლეობის მოთხოვნილების დასაკმაყოფილებლად. ეს წყდება XXI ს-ის 40-50 წ -ში სამეცნიერო-ტექნიკური რევოლუციით.

სამეცნიერო-ტექნიკური რევოლუცია თავის მხრივ წარმოადგენს ნახტომს საზოგადოების საწარმოო ძალების განვითარებაში, მის გადასვლას სამეცნიერო ცოდნის სისტემაში პრინციპული გარდაქმნების საფუძველზე.

სამეცნიერო-ტექნიკური რევოლუციის ძირითადი მიმართულებებია:

1. საწარმოოს ავტომატიზაცია და კომპიუტერიზაცია;
2. უახლოესი ინფორმაციული ტექნოლოგიების დანერგვა;
3. ბიოტექნოლოგიების დამუშავება;

4. ახალი კონსტრუქციული მასალების შექმნა;
5. ენერგიის ახალი წყაროების ათვისება
6. კომუნიკაციისა და კავშირგაბმულობის საშუალებებში რევოლუციური გარდაქმნა.

ამ რევოლუციის შედეგი იყო წარმოების პოსტინდუსტრიულ სტადიაზე და საინფორმაციო საზოგადოებაზე გადასვლა. შედარებით უფრო დიდი განვითარება მოიპოვა მომსახურების სფერომ სადაც მუშაობს შრომისუნარიანი მოსახლეობის 50-70%, ამასთან იცვლება საზოგადოების სოციალური სტრუქტურა, მნიშვნელოვნად იზრდება სოციალური განათლების მოსახლეობის რიცხვი.

ჩვენს მიერ არჩეული ასპექტები თვალნათლივ გვიჩვენებენ, რომ საზოგადოების ცხოვრებაში ეკონომიკის როლი ძალზე დიდია და მისი გაგება ადამიანებს საშუალებას აძლევს შეიცნონ თავიანთი არჩევანი ეკონომიკური და სოციალური სფეროების თანამშრომლობაში, ეს კი საშუალებას იძლევა თავიდან იქნეს აცილებული კონფლიქტები საზოგადოებაში და ადამიანებს შორის. აქედან გამომდინარე ჩვენ შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ ადამიანისათვის ეკონომიკის როლი მთელი კაცობრიობის ცხოვრების საბაზო საფუძველია. ამასთან ეკონომიკის მთავარი ფუნქცია არის ის რომ მუდმივად შექმნას ისეთი სიკეთეები, რომლებიც აუცილებელია ადამიანის სიცოცხლისუნარიანობისათვის. ეკონომიკა საფუძველია თანამედროვე სამეცნიერო-ტექნიკური პროგრესის, რადგანაც ეკონომიკური პრობლემების გადაწყვეტის პროცესში იზადება ახალი იდეები, რომელიც უზრუნველყოფს ადამიანისა და საზოგადოების სიცოცხლისუნარიანობასა და განვითარებას.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. მექვაბიშვილი ვ. - თანამედროვე ეკონომიკური თეორიები (ლექციების კურსი) თბილისი
2. პაპავა ვ. - საქართველოს ეკონომიკა. თბილისი 2015.
3. ციმანტია კ. - აგრარული სექტორის ეკონომიკა. თბილისი 2005.